

«ДІТИ ГЕТЬМАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО» І ВТІЛЕННЯ ЇХНІХ ІДЕЙ

→ 4

ПЕРШИЙ КОНГРЕС УКРАЇНЦІВ КРИМУ: ЙОГО МІСЦЕ ТА РОЛЬ У ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ

→ 5

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА УКРАЇНСЬКА ГАЗЕТА

No 47
24.11.2017

www.svitlytsia.in.ua

ІНТЕРВ'Ю

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

«НЕ ВАРТО ЗВИНУВАЧУВАТИ НАСЕЛЕННЯ КРИМУ...»

У далекому 1994 році Герой України, відомий український дисидент, громадський діяч, співзасновник Української Гельсінської групи, народний депутат України Левко Лук'яненко дав ексклюзивне інтерв'ю нашій газеті, в назву якого була винесена його цитата: «Проблема території Криму – не проблема кримського населення, це проблема держави Україна». Ішлося в ньому про політичну ситуацію, що склалася на той час у Криму, а також про проблеми, з якими стикнулися кримчани після виборів президента на півострові, і шляхи їх вирішення. Через більш ніж 20 років Левко Григорович зголює дати ще одне інтерв'ю нашому виданню, в якому поговорили про минуле і сьогодення, про причини, які, на його думку, призвели до анексії Криму.

– Пане Левко, в інтерв'ю, яке Ви давали нашій газеті у 1994 році, після виборів президента Криму, було наголошено, що держава відносно Криму діє як команда пропагандистів, а не так, як належить державі. Чи змінилася Ваша думка з цього приводу за більш ніж 20 років, що минули з того часу?

– Як тоді влада діяла нерозумно, так і після того вона діяла нерозумно, що й призвело до того, що сталося в 2014 році.

Після розпаду Союзу імперська політична еліта в Російській Федерації нікуди не ділася. Вона була там від самого початку незгодна з розвалом Союзу. Вони продовжували свою роботу і розробляли різні плани повернення України під владу Москви. Різні плани були, але перш за все Московію цікавив Крим. Крим зробили автономією, а автономія це ніби не зовсім частина України, а особливий регіон. Статус автономії став основою того, що сталося в 2014 р.

Коли в Криму затівали з Кримської області зробити автономію, мені зателефонували знайомі друзі і кажуть, щоб я прилетів негайно туди. Я прилетів тоді увечері, переночував у свого друга, який увів мене в курс справ про діяльність російських шовіністів на півострові. Коли кажу про російських шовіністів, то не маю на увазі населення Криму,

адже населення голосувало за незалежність України. Але не змирилася з українським Кримом велика кількість російських шовіністів, а там їх багато було. Крим же наповнили військовими пенсіонерами, комуністичними пенсіонерами і т. ін. Московія давно проводила цілеспрямовану політику на зближення Криму з РФ, а не з Україною.

Я тоді їздив на півострів і зустрічався з керівником обласної ради, Багровим, виступив на сесії ще обласної ради, яка хотіла порушувати питання про створення автономії. Я виступив доволі гостро, там був страшний крик, вони не хотіли мені дати виступити. Але Багров їх все ж утихомирив, сказавши, що я депутат Верховної Ради, тобто депутат вищого рівня, і, мовляв, ми не маємо права не дати йому слова. Я їм розказав про волю кримчан і про те, що наміри створення автономії суперечать цій волі, а діяльність щодо створення якоїсь автономії порушує Конституцію. Але ця моя робота загальмувала процес, може, на півтора місяця, бо коли я звідти поїхав, там продовжили цю роботу. На превеликий жаль, у Києві підтримували цю ідею. Наше керівництво, Кравчук, Плющ, Гриньов, не противилися тому, і це дозволило російським шовіністам перетворити Кримську область в автономну республіку. Але за Конституцією України це

«КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ» – ПАПЕРОВЕ ВІКОНЦЕ В ТАКИЙ БЛИЗЬКИЙ І ЯСКРАВИЙ СВІТ УКРАЇНИ!

Шановні читачі і передплатники! Передплатуйте нашу газету на 2018 рік для себе, своїх друзів, своєї школи чи бібліотеки! **Передплатний індекс – 90269, вартість річної передплати – 304,52 грн., на 6 місяців – 153,56 грн.** Оформити передплату можна як через Інтернет, для цього потрібно зайти на сайт ДП «Преса», де подана детальна інформація, так і в будь-якому відділенні «Укрпошти». Передплативши нашу газету, ви зробите свій маленький внесок у справу повернення рідного Криму!

не якась окремішня територія, на неї поширюється українське законодавство і Конституція України. Тому навіть якби не було наступу Москви і вони задумали там провести якусь операцію з відокремлення – їм би це не вдалося, оскільки це суперечить Конституції, бо будь-які територіальні зміни в Україні можливі лише на підставі загальноукраїнського референдуму.

→ 3

НАШ АРХІВ: ДОСЛІДЖЕНЕ І НЕДОСЛІДЖЕНЕ

→ 8

Скіфське мистецтво – це єдине в своєму роді витончене мистецтво союзних народів, під збірною назвою скіфів. Основною рисою скіфського мистецтва Північного Причорномор'я було поєднання східних елементів з класичними грецькими деталями, які традиційно прийшли до України з грецьких метрополій і місцевих колоній. Більшу частину скіфського мистецтва було знайдено в могилах, зокрема в Південній Україні та на Кубані. Особливого розвитку досягла ювелірна справа, основною рисою якої є звірина символіка.

АЛЬОНА СІЛЬЧЕНКО

Ще у XIX ст. скіфське золото з півдня України і Криму забиралося до Петербурзького Ермітажу. І вже тоді виникли суперечки за володіння цінними історичними скарбами. Таким чином, під час Кримської війни (1853-1856 р.) царським указом було велено забрати усі золоті знахідки з України. Низка скіфського мистецтва світового значення змогла залишитися в українських музеях, але не надовго, тому що історія має тенденцію повторюватися.

Наразі у Британському музеї Лондона триває виставка під назвою «Скіфські воїни стародавнього

ІСТОРИЧНИЙ СКАРБ

ФОТО З ВІДКРИТІХ ДЖЕРЕЛ

«СПАДКОЄМЦІ» СКІФСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Сибіру», що була організована спільно з російським Ермітажем. Створенням російської виставки послужив конфлікт 2014 року, під час якого виникли суперечки щодо повернення Україні скіфського золота. Після анексії Криму російська влада привласнила собі українські історичні експонати, які в той час перебували на виставці в Нідерландах. Без сумніву, головною метою Росії є прив'язання анексованого Криму до себе через історію скіфів, аби довести усім, що росіяни є «прямими спадкоємцями» скіфської цивілізації. На це прямо вказують самі експонати, адже на виставці не вказано точного їхнього місцезнаходження, є лише посилання на «Північне Причорномор'я», а інша інформація вміло замовчу-

ється. Усіма силами Росія приховує місця археологічних знахідок, щоб хоч якось обґрунтувати свої претензії до України. Але, незважаючи на суперечку та довгі судові розгляди, рішенням голландського суду, ухваленим ще у грудні 2016 року, скіфське золото має бути повернуто Україні. За даними міністра юстиції Павла Петренка, експонати мають бути передані з Нідерландів до України наприкінці 2017 року. Але рішення досі не виконується.

Днями РІА «Новости» повідомили, що міністр культури РФ Володимир Медінський заявив, що Росія може розірвати міжмузейні відносини з Нідерландами, в разі якщо суд Амстердама не вирішить повертати скіфське золото до Криму. «Я вважаю, що рі-

шення голландського суду абсолютно політизоване, воно руйнує саму систему виставкового обміну», – зазначив російський міністр.

Ще у січні 2017 року музеї окупованого Криму розпочали процес оскарження рішення суду Амстердама щодо повернення скіфського золота Україні. Власне, такий розвиток подій прогнозували і в Міністерстві культури України.

Ще однією проблемою щодо відвоювання історичного скарбу став борг за його зберігання. Оскільки скіфське золото не могло повернутися до Криму в 2014 році, після закінчення виставки, українські скарби залишилися на зберіганні в Амстердамі. Таким чином, станом на липень 2017 року борг, що має сплатити Україна, становить понад 111 689 євро разом з відсотками. В цю суму входять витрати на догляд та зберігання скіфського золота. Незважаючи на те, що Крим був окупований Росією, відшкодувати гроші має саме Україна.

Нагадаємо, вартість самої колекції становить понад 10 мільйонів євро. На території Нідерландів перебувають понад 500 музейних предметів. У Міністерстві культури України зазначили, що мають намір експонувати скарби після їхнього повернення на батьківщину в Національному музеї історії України.

Наразі ж скіфське золото перебуває у сховищі і чекає свого часу на повернення. Україна гроші за зберігання історичних скарбів поки що не сплатила – чекаємо остаточного рішення суду.

над 100 учнів. З часів окупації півострова через тиск з боку окупаційної «влади», «адміністрації» навчальних закладів і навіть спецслужб кількість осіб, які мають доступ до україномовної освіти, зменшилася у 36 разів. Втім, юні кримчани мають бажання навчатися українською мовою і вступати до українських вишів: для цього вони займаються з репетиторами і користуються дистанційним навчанням.

АНТИМІФ За «офіційною» статистикою кримського «Міністерства освіти», у

2016-2017 навчальному році дошкільну освіту українською мовою на півострові отримували 63 дитини (0,09% від загальної кількості учнів), а в 556 школах українською навчалася 371 дитина; додатково українська мова вивчається як рідна на факультативних заняттях. Також до вишів звертаються охочі здобувати вищу освіту за спеціальністю «Українська філологія»: заповнюються бюджетні місця на нечисленних профільних кафедрах і в аспірантурі.

ДАЙДЖЕСТ

ОКУПАЦІЙНИЙ «СУД» У СЕВАСТОПОЛІ УВ'ЯЗНИВ «УКРАЇНСЬКОГО ДИВЕРСАНТА» НА 5 РОКІВ

16 листопада окупаційний «суд» у Севастополі оголосив 47-річного місцевого мешканця, журналіста, директора міжнародних програм українського аналітичного центру «Номос» Дмитра Штиблєкова, затриманого співробітниками ФСБ 9 листопада 2016 р., винним у «підготованні диверсій» і «незаконному зберіганні зброї, боєприпасів і вибухових речовин» та присудив йому 5 років колонії суворого режиму та штраф у 200 тисяч рублів (близько 90 тис. гривень). У термін зараховано рік перебування Штиблєкова у СІЗО. Адвокат і родичі засудженого відмовилися від коментарів.

В окупаційних ЗМІ Дмитра Штиблєкова було названо «громадянином РФ». «Затриманий входив до складу диверсійної групи Головного управління розвідки Міністерства оборони України і планував здійснити диверсійні акції на об'єктах військової інфраструктури та життєзабезпечення півострова. Він відповідав безпосередньо за підбір об'єктів для здійснення диверсій, проведення розвідки місцевості, за залучення до організованої групи інших учасників. У Криму його знають як противника розміщення сил ЧФ РФ у Севастополі та кадрового співробітника українських спецслужб», – заявляється в окупаційному агітпропі.

У ПОЛІТВ'ЯЗНЯ ОЛЕГА СЕНЦОВА В РОСІЙСЬКОМУ ПОЛОНІ ПОЧАЛИСЯ ПРОБЛЕМИ З СЕРЦЕМ Український режисер, політв'язень Кремля Олег Сенцов, перебуваючи у колоніях РФ, сильно схуд через погане харчування і має проблеми з серцем.

Про це у коментарі «Громадське.Крим» розповів його адвокат Дмитро Дінзе, додавши, що в Сенцова через постійне перебування у холоді загострився ревматизм. За словами Дінзе, наразі Сенцов перебуває у колонії «Білий ведмідь»

у Ямало-Ненецькому автономному окрузі; тиск на нього не чиниться з огляду на зміну керівництва колонії.

ОКУПАЦІЙНИЙ «СУД» У КРИМУ ВІДМОВИВСЯ ВІДПУСТИТИ ХВОРОГО ПОЛІТВ'ЯЗНЯ ВОЛОДИМИРА БАЛУХА ПІД ДОМАШНІЙ АРЕШТ

16 листопада окупаційний «суд» у Роздольному відхилив клопотання захисту політв'язня Володимира Балуха і залишив його під арештом «через відсутність змін в обґрунтуванні перебування під вартою». «Перебуваючи на свободі, підсудний може сховатися і чинити тиск на свідків», – обґрунтувала рішення «суддя» Олена Тадеєва. Перед тим сторона обвинувачення заявила, що Балух у разі звільнення буде цимто може почати «знову займатися протиправною діяльністю».

Сторона захисту Балуха на засіданні «суду» вимагала змінити йому запобіжний захід на домашній арешт і відпустити з-під варті. Сам Балух повідомив про різке погіршення здоров'я: зокрема, в бранця загострилася сечокам'яна хвороба, він відчуває постійний біль в області печінки і не отримує належної медичної допомоги у СІЗО. Адвокат Ольга Дінзе також зазначила, що за звинуваченням у злочині серйозної тяжкості, відповідно до російського законодавства, підсудний може утримуватися під вартою не більше, ніж півроку, тоді як Балух тримають під арештом уже одинадцять місяців. До того ж в'язень має хвору матір, котра потребує постійного догляду. Як можливе перебування Балуха під домашнім арештом сторона захисту заявила адресу або матері, або колишньої дружини обвинуваченого.

10 листопада, під час чергового засідання «суду», Балуха «швидкою» відвезли до лікарні через гострий біль у попереку. Незважаючи на рекомендацію лікарів щодо амбулаторного лікування, бранця знову запропорили до ізолятора тимчасового тримання. Напередодні Балуху продовжили термін арешту до 16 січня 2018 року.

АНТИМІФ

МІФ 1 Моя хата скраю – це основа української ментальності, сутність якої становить відсторонення від проблем, що не стосуються особи безпосередньо: тобто байдужість, лінощі та боягузтво.

ФАКТ Повністю цей вислів звучить так: «Моя хата скраю – першим ворога стрічаю». Ця фраза характеризувала українців, з часом вона набула іншого викривленого сенсу.

АНТИМІФ Події XXI століття повернули справжнє зна-

чення цього вислову і довели, що українці не є байдужими до справ своєї країни. І за козацьких часів, і згодом, і нині українець у разі потреби готовий першим стати на захист своєї землі.

МІФ 2 Після «возз'єднання» Криму з Росією з'ясувалося, що українська мова на півострові нікому не потрібна: ніхто не хоче нею розмовляти, писати, навчатися, проводити культурні заходи тощо.

ФАКТ На весь Крим залишилася одна україномовна школа, в якій навчаються по-

«НЕ ВАРТО ЗВИНУВАЧУВАТИ НАСЕЛЕННЯ КРИМУ...»

ІНТЕРВ'Ю

1

– Як Ви оцінюєте кримську ситуацію нині? Що, на Вашу думку, призвело до анексії півострова?

– Кримську ситуацію потрібно розглядати в трьох площинах: юридичній, політичній і фактичній.

Політична. Москва почала війну і захопила Крим, скориставшись тим моментом, що в Україні після Революції Гідності ще не встигли організувати владу. Через те безвладдя нікому було організувати опір. Це, безперечно, велика помилка Турчинова, яка, я вважаю, по суті, є злочином.

– Вибачте, будь ласка, конкретно, чий злочин?

– Турчинова. Конкретно такої хвилини чи дня, коли була відсутня влада взагалі, не було. Бо від тієї хвилини, коли Турчинов був призначений виконавцем обов'язків Президента України у зв'язку зі зникненням президента Януковича, він відповідав за діяльність України і саме за дотримання Конституції і збереження суверенітету України. Тобто суверенітет України потрібно захищати всіма можливими способами. В Криму функціонувала міліція, розвідка, контррозвідка, армія і, нарешті, народ. От він мусив дати команду отих «зелених чоловічків» утопити в морі. Він мав право це зробити, але цього не зробив. І це його злочин. Тим більше, що «зелені чоловічки» не йшли під прапором РФ, не мали навіть шевронів. А якщо це невідомо хто, то їх потрібно арештувати, допитати і посадити в тюрму, тобто використати силу, яка була (20 тисяч українського війська в Криму було, а це доволі велика сила). Те, що та сила перейшла під російські прапори, теж є причиною відсутності державницької сили президента. Отже, Турчинов не виконав свого конституційного обов'язку.

ФОТО З ВІДКРИТІХ ДЖЕРЕЛ

Юридично Крим є частиною території України. РФ перейшла кордон і захопила нашу територію. Це – причина оголошення війни, тому наша влада повинна була проголосити стан війни. За міжнародним правом загарбання якоїсь території не перетворює цю територію у власність загарбника. Отже, захопивши Крим, РФ не стала власником території.

Що стосується тієї фальсифікації, яку вони там вчинили. Вони там оголосили ніби референдум, який був проведений насильно і всупереч будь-якому закону. Тобто «референдум» проведений у таких умовах, коли його не можна вважати законним. Він не має юридичної сили. Таким чином, з точки зору права Москва

насильно захопила Крим і незаконно його утримує.

Фактична площина. Громадянам України надано громадянство РФ. Держдума РФ включила територію Криму до свого складу. Тобто сама Російська імперія своїм вищим законодавчим органом узаконила результат військового загарбання Криму. Це – міжнародний розбій. Світ це побачив і світ це розуміє.

– В тому інтерв'ю Ви зазначили, що проблема території Криму – не проблема кримського населення, це проблема держави Україна. Чи думаєте Ви зараз так само? Під час анексії Криму, на Вашу думку, населення Криму якось впливало чи могло вплинути на ситуацію?

«Проблема державної території – це проблема всієї України. Якщо особливості Криму можна визнати за достатню підставу для того, щоб там будувати місцеву владу якимось особливим чином (в тих же рамках України), то можна аж так далеко піти і це визнати. Але є проблема території. Це проблема конституційна і вона стосується всього українського народу. Отже, одна область не уповноважена і не має юридичних прав відокремлювати свою частину від України. Доля національної нашої території – це компетенція наших вищих законодавчих органів. Тому тільки Верховна Рада України уповноважена розглядати питання про нашу територію і вести переговори з іншими державами, наприклад, про передання одного району із України, чи про приєднання того чи іншого району до України і т.д. Отже, ніяка кримська влада не уповноважена змінити національну територію України і проголосити Крим відокремленим від України...»

3 інтерв'ю Л. Лук'яненка «Кримській світлиці», № 12, 19 березня 1994 р.

– Те населення, яке ми маємо, не могло серйозно вплинути на ту ситуацію. Для того, щоб населення могло чинити опір, його потрібно організувати. А опір окремої індивідуальності чи окремої сім'ї – це не спосіб боротьби проти держави.

Усі ми вийшли із московської тюрми народів з двома ганджами, або хворобами: низька українська національна свідомість і низька громадянська активність. Ми вийшли рабами. Звикли коритися владі. У нас немає свідомого розуміння, що ти – громадянин. За все, що робиться у твоїй країні, ти відповідаєш. От почуття відповідальності за стан України в нашого населення нема. За 25 років не дуже щось змінилося.

Доказом того, що ми є рабами, є факт продажу старшими людьми виборчих бюлетенів. Оскільки він продає виборчий бюлетень, значить, те, що робиться в державі, його не стосується. Є тільки він сам по собі і навколо себе, а те, що відбувається в країні, його не стосується. Він не розуміє, що є громадянином, а не рабом. Населення Криму таке ж, як і в усій Україні. Тому чогось очікувати від населення з такою рабською психологією, до якої призвела комуністична деспотія за три покоління, не можна. Отже, не варто звинувачувати населення Криму за те, що воно не чинило опір. Коли я кажу населення, то це не означає, що всі 100% людей.

– Як Ви ставитеся до обговорюваного нині створення кримськотатарської автономії і наслідкових внесень змін до Конституції України?

– Свого часу я був проти будь-якої автономії в Криму. Після того, коли Крим став автономією, я розробив законопроект про скасування цього статусу і переведення півострова в область. За мій законопроект проголосувало всього 153 чи 154 депутати, законопроект не пройшов. Ну що ж, Крим є автономією.

Зробити півострів кримськотатарською культурно-національною автономією, а не територіальною потрібно, але не потрібно робити зміни до Конституції України. На півострові мусить діяти Конституція України. Ми шануємо кримських татар, ми живемо разом і держава Україна має гарантувати їм культурно-національні права. Це справедливо і так має бути.

– І наостанок: Ваші побажання кримчанам, які зараз чекають на самперед моральної підтримки.

– Я вважаю, що кримчани повинні бути активнішими. Кожен може це розуміти і робити по-різному. Потрібно вірити, що Крим повернеться до України і, безперечно, це неминуче. По-іншому бути не може.

СПІЛКУВАВСЯ
ІГОР СВІТЛИЧАНИН

«ДІТИ ГЕТЬМАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО» І ВТІЛЕННЯ ЇХНІХ ІДЕЙ

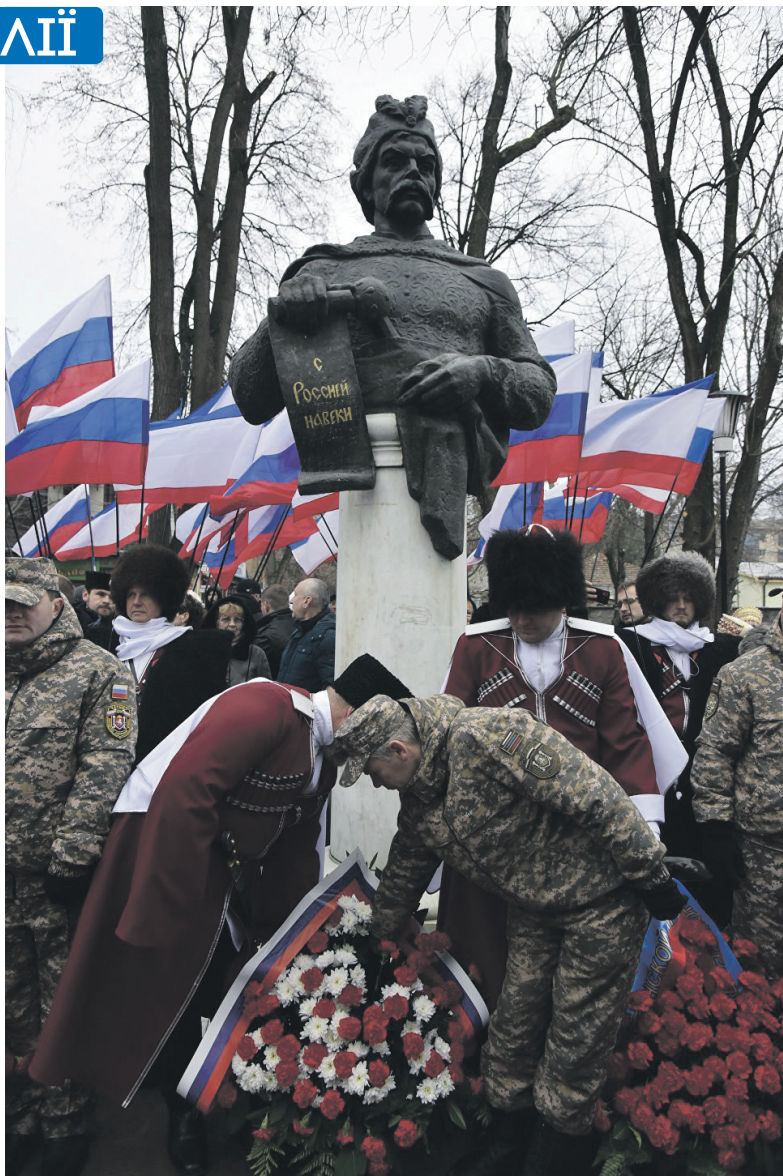
КРИМСЬКІ РЕАЛІЇ

Вже давно у незалежній Україні і, зокрема, в Криму проросійські сепаратисти охрестили себе «спадкоємцями Богдана Хмельницького»: всеукраїнське об'єднання громадян з аналогічною назвою було створене ще наприкінці 2002 р. тодішнім народним депутатом України, першим секретарем Кримського комітету наразі забороненої Комуністичної партії України Леонідом Грачем. Кримське відділення цієї організації очолює запеклий українофоб Михайло Бахарев – тогочасний головний редактор реакційної газети «Крымская правда» (у жовтні її співробітники привселюдно похвалилися, що «чверть століття боролися з клятим українством»), згодом заступник голови ВР АР Крим, якого у 2014 р. російські окупанти нагородили медаллю «За повернення Криму».

СЕРГІЙ КОНАШЕВИЧ

Метою своєї діяльності «наследники Богдана Хмельницького» («НБХ») оголосили «відстоювання прав етнічних росіян, які мешкають в Україні». У 2003 р. в Сімферополі вони уклали угоду про співпрацю з російською організацією «Конгресс Русских общин», яку очолював російський політик Сергій Глазьев. Своєю метою обидві організації проголосили «зближення східнослов'янських народів аж до створення союзної держави».

На початку серпня 2003 р. оглядач газети «2000» Валерій Говгаленко у своїй статті «Що не зможуть поділити "діти Богдана Хмельницького"» зарахував окремі слова та дії Грача до «чергового різновиду "шляхетного" екстремізму». «Створюється нехитра піар-конструкція "діти лейтенанта Шмідта", відома з часів Ільфа та Петрова. Під це лекало цілком підходить і створене паном Гра-

Ніби не вшанування, а аутодафе. Сімферополь, січень 2017 р.

Січень 2014 р.

Створюється нехитра піар-конструкція "діти лейтенанта Шмідта", відома з часів Ільфа та Петрова. Під це лекало цілком підходить і створене паном Грачем об'єднання "НБХ", яке зарезервувало собі право на розпорядження цілою Україною, як і Великий гетьман Богдан», – писав автор. – Мета руху "спадкоємців" – повторення процедури приєднання України до Росії "за Хмельницьким"».

чем об'єднання "НБХ", яке зарезервувало собі право на розпорядження цілою Україною, як і великий гетьман Богдан», – писав автор. – Мета руху "спадкоємців" – повторення процедури приєднання України до Росії "за Хмельницьким"». За зауваженнями пана Говгаленка, однодумців Грач (комуніст!) збирався шукати в тому числі серед парафіян Російської православної церкви в Україні (УПЦ МП). «Після таких відкриттів навіть дитині нескладно пояснити, чому кожній державі в інтересах стабільності суспільства бажано мати свою помісну церкву», – робить висновок автор. Загалом він закинув Грачеві не лише лобювання інтересів іноземного (у цьому випадку – російського) бізнесу в Криму, що в будь-якій країні є неприпустимим для державного посадовця, а й прагнення «змінити державний статус України до рівня федерального округу Росії».

В листопаді 2007 р. «НБХ», що на той час позиціонували себе вже як «кримський лівопатріотичний політичний громадський рух», оприлюднили маніфест, у якому скликання Переяславської ради 1654 р. було названо «найяскравішим взірцем союзного генія, що висловив волю українського народу: "З Росією – навіки!"». Оголосивши себе «лівопатріотичною політичною коаліцією», котра йде на вибори до всіх органів влади АР Крим, «НБХ» серед іншого пообіцяли «продовжити ідеї і справу Богдана Хмельницького з виконання священної волі українського та російського народів – їхнього об'єднання», домогтися входження України до Європейського Союзу разом з Росією та Білоруссю та надання російській мові в Україні статусу

другої державної, а також підтримати «Українську канонічну православну церкву Московського патріархату, що потерпає від ісламських радикалів та розкольників уніатів».

Наприкінці 2010 р. ВР АРК прийняла рішення 18 січня кожного року проводити урочисті заходи з нагоди річниці Переяславської Ради: таким чином Крим став єдиним регіоном України, де діяла постанова місцевих органів влади про святкування цієї дати на офіційному рівні. За часів українського суверенітету над Кримом антиукраїнські політичні та громадські сили (комуністи, «казакі», представники організації «Національно-освободительное движение» та ін.) у Сімферополі біля пам'ятника Хмельницькому за участі духовництва УПЦ МП та російських діячів відзначали річницю народження гетьмана та Переяславської Ради як свої великі свята. З вуст політиків українського регіону лунали промови про «мудрість важливого рішення бути навіки з Росією», «непорушність братерських зв'язків між українським і російським народом», «історичні зв'язки кримчан з Росією» та «поневолену Новоросією», вітання від російської Держдуми, прокльони на голови «українських націоналістів», запевнення у «відродженні фашизму» в Україні і заклики до її входження у Митний союз, плекання «традицій російського і радянського патріотизму» та «об'єднання російських земель», і так далі, і тому подібне – за цілковитої тиші з боку компетентних структур, представники яких стали до лав «зелених чоловічків», щойно ті з'явилися на півострові...

«Даш другого Богдана Хмельницького і другу Переяславську Раду!» – пролунало в Криму 21 січня 2014 р., незадовго до російської військової інтервенції. Наступного дня ВР АРК звернулася до ВР України з пропозицією відзначати по всій країні «День Переяславської Ради».

Нині в окупованому Росією Криму день Переяславської ради – мало не «державне свято». І схоже, що на півострові та окремих теренах сходу України «діти Хмельницького» (точніше – «правнуки погані») зупиняться не збираються.

ДО 25-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ ПРОВЕДЕННЯ

ЗАКІНЧЕННЯ

ЧАСТИНА 3.
ВІДЛУННЯ КОНГРЕСУ

Всекрымський конгрес українців відбувся наприкінці жовтня 1992 року. В його роботі взяли участь від 600 до 700 делегатів та багато гостей з різних куточків України. Партер та балкон Крымського українського музичного театру у самому центрі міста Сімферополя були вщерть заповнені. Делегатів, які прибули з усіх міст і районів Криму, обирали українські територіальні громади.

ПЕТРО ВОЛЬВАЧ

З а кілька днів до урочистого зібрання у розлогому фойє на другому поверсі театру за сприяння українських громадських організацій була влаштована розкішна виставка народно-ужиткового мистецтва кримських майстрів. У центрі експозиції були мистецькі витвори знаної не лише в Криму, але й в Україні та зарубіжжі народної майстрині Віри Роїк. Для участі в роботі конгресу прибули численні делегації гостей. Серед них були Іван Драч, В'ячеслав Чорновіл, Дмитро Павличко, Микола Пороський, Іван Заець та інші народні депутати, керівники кількох парламентських партій, громадських рухів та організацій, представники наукової та творчої інтелігенції, військовики, члени Меджлісу кримськотатарського народу.

Роботу конгресу благословив керуючий справами УПЦ Київського патріархату митрополит Антоній. Організаційний комітет оголосив звернення до делегатів, гостей та всіх учасників Першого всекрымського конгресу українців. У ньому, зокрема, зазначалося, що українці як титульна нація усвідомлюють свою велику відповідальність за вирішення економічних, екологічних та міжнародних проблем, що існують на півострові: «Ми збираємося на Конгрес українців Криму для того, щоб накреслити шляхи подолання цих проблем, об'єднавшись з цією метою», – зазначалося у відозві.

На відміну від галасливих шовіністичних збіговиськ усіяких «руських общин» та сепаратист-

Активісти організації «Державна самостійність України» у Сімферополі біля Ради міністрів АР Крим, 90-ті роки

ПЕРШИЙ КОНГРЕС УКРАЇНЦІВ КРИМУ: ЙОГО МІСЦЕ ТА РОЛЬ У ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ

Активісти ДСУ біля агітаційного автобуса РДК («Республиканское движение Крыма»), що агітувало за повний вихід зі складу України. 90-ті роки

ських «двіженій», які сповідували й обстоювали лише свої егоїстичні вузьконаціональні шовіністичні цілі, українська громада Криму закликала кримське населення закласти міцний фундамент для вільного розвитку національних культур та освіти. Про важливість обговорюваних на конгресі проблем промовисто свідчили навіть назви головних доповідей, виголошених відомими кримськими науковцями та громадськими діячами: «Крим у загальноукраїнському та євро-

пейському контекстах», «Українці в Криму: трагічне минуле і гірке сьогодні», «Міжнаціональні взаємини в Криму», «Концепція соціально-економічного розвитку Криму», «Роль партій, громадських організацій та рухів у боротьбі за єдність Криму з Україною», «Економіка Криму: зв'язки з Україною та перспективи» та ін.

Всекрымський конгрес українців на тлі роздмуханої кримськими комуністами та імперськими російськими шовіністами антитатарської істерії визначав

свою стратегічну лінію у питаннях повернення та співпраці з кримськотатарським народом. Конгрес обстоював ідею визнання його корінним народом у Криму, а також засуджував протиправні дії кримських силовиків у втихомиренні акцій протесту кримських татар під Алуштою на початку осені 1992 року, які були спровоковані російськими радикальними організаціями та воєнізованими незаконними формуваннями кримських «козацьких союзів».

Всекрымський конгрес українців висловив занепокоєння та намагався привернути увагу українських високопосадовців до сепаратистських дій проросійської більшості у Кримській обласній раді, у незаконний спосіб перетвореній у Верховну Раду. Делегатами висловлювалася вимога тимчасового введення в Криму прямого президентського правління. На жаль, у Києві цього не почули, а сепаратистам та замаскованим кадебістсько-феєсбешним агентам була відкрита справжня зелена вулиця. Саме це і призвело до президентських виборів у Криму та вельми небезпечного мешковсько-кузнецовського заклоту. Введення прямого президентського правління в Криму могло б унеможливити подальші руйнівні процеси.

На жаль, 25 років тому ані президент, ані Верховна Рада України, ані більшість кримського населення не дослухались до тверезого голосу Всекрымського конгресу українців. І кримська автономія з маріонетковою проросійською Верховною Радою та недолугим урядом стали міною уповільненої дії, яка вибухнула у лютому 2014 року і призвела до окупації Росією півострова.

Одним із важливих досягнень конгресу стало ухвалення постанови «Про консолідацію демократичних сил України». В документі зазначалося, що забезпечити єдність Криму з Україною може лише консолідація зусиль усіх національно-демократичних організацій та партій, узгодженість

і координація їхніх дій. Для виконання цього непростого завдання Всекрымський конгрес українців створив Всекрымську координаційну раду (ВКР), окреслив її головні завдання, опрацював і затвердив статутні засади та структуру керівних органів. На виконання цієї постанови дещо пізніше Всекрымська координаційна рада, до складу якої ввійшла більшість національно-демократичних організацій та місцевих осередків українських державницьких партій, створять свій керівний орган – Президію.

Результатом діяльності координаційної ради стало створення редакції першої україномовної газети «Кримська світлиця» і призначення її головним редактором Олександра Кулика, порушено питання про створення у Сімферополі української школи-гімназії та відкриття у кримських школах українських класів. Президія ВКР підтримала також ініціативу голови Товариства української мови Алли Петрової про створення при колишньому сімферопольському Будинку піонерів української дитячої студії «Світанок», яка зробила вагомий внесок у становлення і розвиток української театральної культури в Криму. Завдяки проведеному конгресу та діяльності ВКР існуючий у Криму Український музичний театр набув нарешті національного обличчя.

Всекрымська координаційна рада, виконуючи постанову конгресу, стала вимагати від кримської влади використання державної символіки у всіх органах виконавчої та представницької влади. За умов підтримки київськими посадовцями Всекрымська координаційна рада як проукраїнська патріотична продержавницька організація могла би перетворитися у прототип уже існуючого у Криму Меджлісу кримськотатарського народу, своєрідний представницький орган кримських українців. На жаль, цю досить прогресивну ідею тогочасна влада не підтримала. За всі роки незалежності України, до самої окупації півострова Росією, жоден з київських високопосадовців так і не зустрівся з українською громадою Криму і не обговорив її болючі проблеми. Тож і дивилися усі «київські дядьки» на проблеми кримських українців через окуляри місцевих сепаратистсько-шовіністичних урядовців. І саме у цьому полягає одна із головних причин втрати Україною у 2014 році Криму, його майже безопірного загарбання Росією.

На жаль, 25 років тому ані президент, ані Верховна Рада України, ані більшість кримського населення не дослухались до тверезого голосу Всекрымського конгресу українців. І кримська автономія з маріонетковою проросійською Верховною Радою та недолугим урядом стали міною уповільненої дії, яка вибухнула у лютому 2014 року і призвела до окупації Росією півострова

Напередодні свят Покрови та Захисника України з моєї малої батьківщини – Мелітопольщини надійшла сумна і трагічна звістка: відійшов у вічність національного виміру учений-краєзнавець, ветеран і визначний організатор санітарної медицини, донедавна керівник Мелітопольської СЕС, письменник і публіцист, багатогранно обдарована людина, відомий громадський діяч, почесний громадянин міста Мелітополя, стипендіат Президента України, великий український патріот, симиренкознавець та один із моїх найкращих друзів Володимир Різник.

ПЕТРО ВОЛЬВАЧ

Нащадок запорозьких козаків та садівників з Придніпров'я народився у перший повоєнний рік у селі Веселянці Комишуваського (нині Запорізького) району. Його батько – український солдат, а мати – звільнена з гітлерівського концтабору бранка з України. У 1970 році закінчив Дніпропетровський медичний інститут. Одночасно заочно навчався у театральній студії народного артиста СРСР Юрія Любимова у Москві. Працював у різних санітарно-епідеміологічних установах Запорізької області.

Наприкінці 70-х років минулого століття його призначили головним санітарним лікарем Мелітопольської санітарно-епідеміологічної станції. На цій посаді він працював до самої раптової смерті. Влітку минулого року санітарно-епідеміологічна служба України, учені-краєзнавці, численні друзі та широка громадськість міста вшанували його славетне 70-ліття.

Науковий та літературно-публіцистичний доробок його величезний. Він – автор близько сотні фахових, краєзнавчих та публіцистичних праць, різножанрових науково-популярних творів. Володимир Різник збагатив санітарно-гігієнічну науку, історію та краєзнавство дюжиною оригінальних, добротних монографій, відкрив для Північної Таврії і, зокрема, для Мелітопольщини цілу низку забутих і знакових для всієї України особистостей.

40 ДНІВ ПО СМЕРТІ

Володимир Різник на засіданні правління Спілки краєзнавців Мелітопольщини

БОЛІСНА ВТРАТА

Авторитетний краєзнавець був одним із ініціаторів створення на Мелітопольщині Національного історико-культурного заповідника «Кам'яна Могила», здійснив видання унікального фотоальбому «Мелітополь ХХ століття», «Таврійської кулінарії», спорудив у центрі Мелітополя пам'ятник основоположнику земської медицини на Мелітопольщині, організатору Мелітопольської СЕС, основоположнику мелітопольського промислового садівництва, піонеру освоєння сипких пісків Нижнього Придніпров'я під сади та виноградники, батьку знаменитої мелітопольської черешні – Андрію Корвацькому.

У пошуках матеріалів про видатного таврійського лікаря та садівника мелітопольський краєзнавець ретельно вивчав московські, петербурзькі, польські і навіть паризькі архіви. З ініціативи і за фінансової підтримки дослідника у м. Мелітополі поблизу СЕС відкрили пам'ятник знаменитому лікарю й садівнику Андрію Корвацькому. Володимир Різник ініціював також відродження та впорядкування могили Андрія Корвацького на території його родинної садиби, розташованої на мелітопольських сипких пісках.

Крім того, Володимир Різник досить тісно і плідно працював з Кримом. Готуючи свою наукову монографію про земську меди-

цину у Мелітопольському повіті, він перелопатив не лише кримознавчу бібліотеку «Таврика», а й кримські архіви. Він довів близьку дружбу першого хірурга м. Мелітополя, організатора земської медицини в Північній Таврії та фундатора Мелітопольської СЕС Андрія Корвацького з відомим кримським лікарем С. Єлпатьєвським, у якого він часто гостював і лікувався. Володимир Різник з'ясував, що один із братів Андрія Корвацького, Сергій, працював управителем Качинського маєтку великого кримського землевласника, адмірала Мордвинова. А молодший син лікаря Дмитро Корвацький як ґрунтознавець тривалий час працював у Криму.

Він створив першу ґрунтову карту півострова.

Плідна співпраця Володимира Різника з Кримом не припинялася до самої його окупації російськими загарбниками. Володимир Іванович майже щороку брав участь у симиренківських та інших конференціях, які відбувалися у Криму. Я познайомив його з видатною кримською майстринею-вишивальницею, Героєм України Вірою Роїк. Вони стали близькими друзями. Мелітопольський дослідник відвідував майже всі кримські виставки вишивальниць, а до 95-ліття від дня її народження мелітопольські художники вручили їй портрет. Сам Володимир Іванович ініціював і фінансово підтримував проведення повноформатних виставок творів майстрині у Мелітополі, Запоріжжі та Харкові. Тісна дружба пов'язувала краєзнавця і з сином видатної вишивальниці Вадимом Роїком та багатьма кримськими науковцями та громадськими діячами.

Як почесний громадянин Мелітополя Володимир Різник запрошував знану в Україні сімферопольську дитячу театральну студію «Світанок» під керівництвом заслуженого працівника культури України Алли Петрової та режисера Олександра Польченка на святкування 220-ліття міста. Гастролі кримських студійців виявилися досить успішними.

З Володимиром Івановичем ми мали намір створити у Мелітополі відділення Наукового товариства ім. Тараса Шевченка. Але не встигли. Проте невгамовний дослідник встиг створити повноцінну Спілку краєзнавців Мелітопольщини, яку й очолив. Запрошував до співпраці й мене.

Сподіваюся, що вдячна Мелітопольщина вшанує пам'ять цієї видатної людини, гідного сина української землі. Думаю, що мелітопольські краєзнавці, враховуючи величезний внесок дослідника у вивчення історії Запорозького краю, назвуть його іменем створену ним Спілку краєзнавців Мелітопольщини, а міська влада надасть його ім'я одній з міських вулиць.

Твердо переконаний, що видатного краєзнавця завжди пам'ятатимуть як в Криму, так і в усій Україні. Вічна пам'ять і пошана великому досліднику і патріоту української землі.

НАУКОВИЙ ТА ЛІТЕРАТУРНО-ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ДОРОБОК ЙОГО ВЕЛИЧЕЗНИЙ. ВІН – АВТОР БЛИЗЬКО СОТНІ ФАХОВИХ, КРАЄЗНАВЧИХ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ПРАЦЬ, РІЗНОЖАНРОВИХ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ТВОРІВ. ВОЛОДИМИР РІЗНИК ЗБАГАТИВ САНІТАРНО-ГІГІЄНІЧНУ НАУКУ, ІСТОРІЮ ТА КРАЄЗНАВСТВО ДЮЖИНОЮ ОРИГІНАЛЬНИХ, ДОБРОТНИХ МОНОГРАФІЙ, ВІДКРИВ ДЛЯ ПІВНІЧНОЇ ТАВРІЇ І, ЗОКРЕМА, ДЛЯ МЕЛІТОПОЛЬЩИНИ ЦІЛУ НИЗКУ ЗАБУТИХ І ЗНАКОВИХ ДЛЯ ВСІЄЇ УКРАЇНИ ОСОБИСТОСТЕЙ

КАЛЕНДАР КРИМУ ПО-УКРАЇНСЬКИ

ПОСТАТІ

22 ЛИСТОПАДА 1978 Р. – у Роздольному народився захисник України **Юрій Банас**. Закінчивши середню школу, здобув професію водія, відслужив строкову службу в ЗСУ, після демобілізації створив родину. Мешкав у Зеленодольську Апостолівського району Дніпропетровської області, звідки був мобілізований до ЗСУ 6 квітня 2014 року. До того з 2008 року працював водієм автотранспортного цеху Криворізької ТЕС. У званні старшого сержанта служив старшим водієм 93-ї окремої механізованої бригади. Загинув 29 серпня 2014 року на перехресті доріг із села Победа до села Новокатеринівка під час виходу з Іловайського котла. Похований у Зеленодольську. Залишив дружину та доньку. На будинку № 13 по вулиці Садовій, де жив Юрій Банас, було встановлено меморіальну дошку. Указом Президента України № 9/2016 від 16 січня 2016 року нагороджений орденом «За мужність» III ступеня посмертно.

27 червня 1971 р. у селі Знамянське Чорноморського району. Скінчив профтехучилище, потім працював на шахті в місті Єнакієве Донецької області. У 1995 році з матір'ю і сестрою переїхав на Житомирщину, працював на сільськогосподарському підприємстві. Мобілізований 15 серпня 2014 року. У званні молодшого сержанта служив номером обслуги 79-ї окремої аеромобільної бригади. Похований у селі Довбиші Чуднівського району Житомирської області, де мешкав. Указом Президента України № 270/2015 від 15 травня 2015 року нагороджений орденом «За мужність» III ступеня посмертно.

24 ЛИСТОПАДА 2014 Р. – у районі селища Піски Ясинуватського району Донецької області загинув захисник України **Віктор Оболенцев**. Народився

на честь проголошення Української Народної Республіки провели маніфестацію, участь у якій узяли військовики та цивільне населення. До Севастополя по радіо надійшов текст III Універсалу Української Центральної Ради та наказ Чорноморському флоту від Генерального секретаря з військових справ УНР Симона Петлюри: «Провести церемоніал салютом на честь Української республіки».

Маніфестація Української Чорноморської Громади у Севастополі, 1917 р.

на честь проголошення Української Народної Республіки провели маніфестацію, участь у якій узяли військовики та цивільне населення. До Севастополя по радіо надійшов текст III Універсалу Української Центральної Ради та наказ Чорноморському флоту від Генерального секретаря з військових справ УНР Симона Петлюри: «Провести церемоніал салютом на честь Української республіки».

22 ЛИСТОПАДА 1917 Р. – у Севастополі відбулися масштабні святкування на честь УНР. За наполяганням українських організацій, зокрема Української Чорноморської Громади, Севастопольська Рада сприяла проведенню великого українського військового параду, в якому взяли участь представники різних національностей і який завершився урочистим молебнем на честь УНР у Володимирському соборі. Вперше в історії всі кораблі Чорноморського флоту, що стояли в місті, на день здійняли українські прапори та сигнал «Слава Українській Народній Республіці!». Загалом, восени 1917 р. під українським прапором опинилося більше половини кораблів Чорноморського флоту. Крім того, Центральну Раду визнали штаб флоту, майже всі військові підприємства й установи, берегові та фортифікаційні споруди. З крейсера «Пам'ять Меркурія» (колиш-

ній «Кагул», згодом «Гетьман Іван Мазепа») на знак протесту проти підняття українцями національного прапора списалося понад 200 росіян, замість яких корабель було укомплектовано українцями. «Пам'ять Меркурія» офіційно став першим українським крейсером сучасності.

Прапор на крейсері «Пам'ять Меркурія», листопад 1917 р.

ній «Кагул», згодом «Гетьман Іван Мазепа») на знак протесту проти підняття українцями національного прапора списалося понад 200 росіян, замість яких корабель було укомплектовано українцями. «Пам'ять Меркурія» офіційно став першим українським крейсером сучасності.

20-ТІ ЧИСЛА ЛИСТОПАДА 1917 Р. – Окремий морський курінь імені гетьмана Петра Сагайдачного чисельністю в 612 багнетів під командування Якіма Христинича вирушає з Севастополя до Києва задля посилення військової міцці Української Центральної Ради. На прапорі куреня була зображена жінка, що уособлювала Україну, та містився напис: «Не плач Мамо, не журися,

Твої сини на морі добувають Тобі Волю – усміхнися». В середині січня 1918 р. у складі куреня лишилося 225 моряків, які героїчно захищали УНР від більшовицької агресії, зазнаючи істотних втрат. Під час вимушеного залишення Києва владою УНР курінь не встиг евакуюватися і більшість його бійців потрапила в полон. Після захоплення столиці більшовицько-лівоесерівськими військами воєводи підрозділу були замкнуті в Оперному театрі, півтора десятки з них (переважно керівники та старшини) згодом були страчені, решту вивезли у невідомому напрямку.

22 ЛИСТОПАДА 2013 Р. – Президія Верховної Ради АР Крим видала заяву про підтримку рішення уряду прем'єр-міністра України Миколи Азарова щодо призупинення підготовки до підписання угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. Того ж дня у Сімферополі відбулися перші вуличні зібрання прихильників та противників євроінтеграції.

23 ЛИСТОПАДА 2013 Р. – у Севастополі після мітингу-реквієму та панахиди за померлими під час Голодомору 1932-1933 рр. активісти української громади вперше спільно обговорили питання про підтримку київського Євромайдану і прийняли рішення провести 24 листопада свій перший мітинг на його підтримку.

24 ЛИСТОПАДА 2013 Р. – у Сімферополі відбулася перша велика акція прихильників євроінтеграції «Я обираю ЄС». Того ж дня було створено громадський рух «Євромайдан-Крим». На противагу цьому відбувся провладний мітинг під назвою «За стабільність і процвітання». У Севастополі прихильники євроінтеграційного курсу України висловили свою солідарність з учасниками Євромайдану: в місті міліціанти і бійці спецпідрозділів живим щитом роз'єднували ідейних проросійських провокаторів від громадян міста, що прийшли заявити про свою позицію незгоди з діями уряду України, який відступив від проголошеного курсу на євроінтеграцію і різко змінив вектор зовнішньої політики держави.

ПОДІЇ

21 ЛИСТОПАДА 1917 Р. – у Сімферополі українські організації

Як не дивно на перший погляд, але чумацтво, цей феномен минулого українського життя, справді настільки вивчене, настільки і не вивчене.

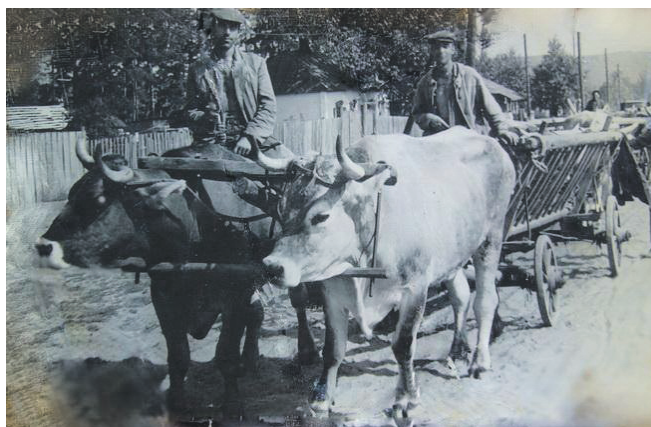
**ГРИГОРІЙ
РУДНИЦЬКИЙ**

Безумовно, завдяки численним розвідкам, насамперед матеріалам з історії соляної справи на півдні України А. Скальковського, публікаціям І. Рудченка, Г. Данилевського, а в 20-х роках нашого століття записами з народних уст С. Терещенко, досить повно відображено звичаї та побут чумаків, їхній вічно мандрівний спосіб життя. Крім того, стараннями кількох поколінь науковців записано практично всі чумацькі пісні, що збереглися у пам'яті народній. Однак це лише історико-етнографічний пласт матеріалів, розкиданих по різних і не завжди приступних тепер виданнях. Зведеного ж корпусу тих публікацій не підготовлено й досі, як не упорядковано і окремого реєстру дослідників та майстрів художнього слова, котрі писали про чумаків. Тимчасом такий повний звід імен, гадається, дав би промовисту інформацію і, можливо, навіть визначив би нові напрями у дослідницьких пошуках. Особливо, коли б до нього потрапили не тільки українські, а й іншомовні автори. Адже, приміром, чумацькі пісні долучали до своїх збірок такі видатні польські збирачі фольклору, як Вацлав Залеський (1799-1849) та Оскар Кольберг (1814-1890). На жаль,

Айвазовський І. К. Чумаки на відпочинку. 1885

ДОСЛІДЖЕНЕ І НЕДОСЛІДЖЕНЕ

Чумаки під час транспортування перекопської солі

так і не перекладено виданого 1857 року у Вільні двотомового дослідження «Український народ» Антоні Новосельського (справжнє прізвище – Марцінковський; 1823-1888), хоч у самій Польщі воно вважається вершинним набутком на терені україністики, бо вся діяльність А. Новосель-

ського була зв'язана з Україною і в своїй праці він зібрав її пісні, байки, легенди, забобони, звичаї, прислів'я, загадки, замовляння, секрети народної медицини, описи одягу, танців, ігор і, звичайно, не обминув чумаків.

Особливо неповними й уривчастими стають наші

знання, коли доходить до суто економічної діяльності чумаків, бо бракує відповідних статистичних викладок про обсяги перевезення ними солі, торгіву виручку з обороту тощо. Тут майже незаймане поле для досліджень. А поки що маємо зовсім обмаль такого спрямування праць, з-поміж яких своєю сумлінністю і досі вирізняється хіба що розвідка М. П. Медведєва «Соляний промисел у Криму».

Чекає також на опрацювання картографічний матеріал. Найважливіші чумацькі шляхи нам відомі лише в загальних описах. Тимчасом в архівних земельних актах зберігається чимало планів, де показано, через які саме населені пункти проходили солевозні дороги, скільки під них та

під випаси чумацького тягла вимежовувалося землі з володінь селянських громад і поміщицьких маєтків. Створення такої карти теж було б посутнім внеском у чумакознавство.

Грунтового дослідження заслуговують і солеломі – люди, які заготовляли на озерах сіль для казни та чумаків. Їхня праця була тяжка. Григорій Данилевський у нарисі «Чумаки» (1857) відзначав: «Робітники підв'язують собі підступні дощечки, бо соляний сироп, тузлук, дуже шкідливий, шкіра на ступнях від нього тріскається, і в тріщинах відкриваються стійкі рани. На руки робітники надягають особливі рукавиці. Одежа від солі, просочуючись тузлуком, шкарубне».

Умови їх найму на промисли в різний час і в різних місцях змінювалися. 1844 року департамент гірничих і соляних справ затвердив складені Кримським правлінням єдині правила добування солі з генічеських, перекопських та внутрішніх озер. Згідно з ними охочі підрядитися на виволочку солі мали згуртуватися в артілі не менш як з десяти і не більш як з тридцяти чоловік

*...Ходив чумак у синьокій
Крим
По рідному сухому океані
І голосом розложисто-
смутилим
Складав пісні покинутій
коханій,
Що линули, стелилися,
як дим,
І колихались у яснім тумані,
Щоб на далекім озері
розтять,
Де лебеді незлякані ячать.*

Максим Рильський,
«Чумаки», 1923 р.

і вибрати старших. Старший артільник передавав наглядачеві озер поіменні списки своїх людей, їхні посвідки про благонадійність (!), видані в тих містах чи скарбових селах, де вони жили (поміщицькі селяни приходили з письмовим дозволом від землевласника або управителя його маєтку), домовлявся з адміністрацією промислів про термін початку робіт, оплату й укладав відповідний договір.

Коли готова до роботи артіль була у повному зборі, їй відводилася за жеребом 20-сажнева ділянка і видавалося необхідне знаряддя: дошки, тачки, лопати, а на деяких озерах – човни. Тяглову худобу, вози і гарби солеломі повинні були мати свої. Щоб сіль була чиста, артільники перемивали її в ропі, а щоб уникнути втрат – одразу перевозили на берег і кагатували. Всі кагати були однієї заздалегідь визначеної висоти і ширини, а довжина їх обмежувалася тридцятьма сажнями. Такий стандарт допомагав приставам озер швидко обмірювати кагати, що робилося обов'язково у присутності всієї артілі, і визначати в пудах кількість згромадженої солі. Після того солеломі вкривали кагати камкою, бур'яном, очеретом чи соломомою, а поверху – землею, обкопували їх канавами для стоку дощової води. По закінченні всіх робіт старшина артілі отримував од соляного правління довідку, що укладений договір виконано і артільникам видано платню. Причому, починаючи з 1844 року, робітникам платилося за всю добуту ними сіль, а до того казна забирала шосту частину безкоштовно.

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

УКРАЇНСЬКІ ВОДОСХОВИЩА КРИМУ

Про Північно-Кримський канал як одну з найважливіших життєдайних водних артерій півострова існує величезний масив архівних досліджень та інформаційних матеріалів. Проте на півострові, крім каналу, були і лишилися ще й інші оази життя – це водосховища. У довоєнні та повоєнні роки, до 1954 року, Російською Федерацією для водозабезпечення міст і сіл було споруджено лише 5 водосховищ загальною місткістю майже 40 млн м³. Станом же на 2014 рік на півострові існувало вже 23 водосховища загальною місткістю майже 400 млн м³. Отже, внесок України у спорудження кримських водосховищ очевидний.

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-публіцистична та мистецька газета
Виходить із 31 грудня 1992 року
Свідоцтво про реєстрацію КВ
№ 12042-913/ПР від 30.11.2006 р.

Засновники

Міністерство культури України
Всеукраїнське товариство
«Просвіта» імені Тараса Шевченка
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»

Адреса редакції
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1;
тел.: +38 (044) 498-23-65

Видавець

Національне
газетно-журнальне
видавництво

Генеральний директор

Андрій ШЕКУН

Головний редактор

Віктор Мерджинський

Дизайн та верстка

Марк Канарський,
Оксана Кочергіна

Поліграфічний комбінат
ТОВ «Типографія «Від "А" до "Я"»
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40
тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51
Розповсюдження і реклама
тел.: +38 (044) 498-23-64

Редакція не завжди поділяє
думки авторів публікацій,
відповідальність за достовірність
фактів несуть автори.
Рукописи не рецензуються
і не повертаються.
Редакція залишає за собою
право скорочувати публікації
і виправляти мову.
Зміст газети поширюється
на умовах ліцензії СС ВУ 3.0,
якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету

Передплатна ціна на 2017 р.:
1 місяць – 12,44 грн.;
півріччя – 74,64 грн.

У передплатній ціні враховано
вартість доставки до вашої
поштової скриньки і вартість
оформлення абонементу.

Передплатний індекс

90269

Наклад 1000 прим.
Ціна договірною

47

940020

4 820157